

ΚΟΙΤΑΖΩ

Τὸ σημερινό μας τὸ κοιτάζω δὲν εἶναι βγαλμένο ἀπὸ τὴν κοίτη, ὅπως βλέπω καὶ λένε ὅλοι, ἀκόμη καὶ ὁ Πάλλης, στὸν ἀριθμὸ 700 τοῦ «Νουμά», σελ. 148. Αἰῶνες τώρα πού τὸ κοιτάζω θυγῆκε μοναχό του, ἀπὸ τὴν κοίτη του, ἀφοῦ εἶναι πανάρχαιο τὸ ρῆμα καὶ ἀπαντιέται — ὄχι ἀπαντᾶται, κύριε Πάλλη! — στὸν Πίνταρο (κ. 'Ολ. ιγ', 76, κοιτάξαςτο, δωρικὸς μέσος ἀόριστος).

Τὸ κοιτάζω εἶχε ἀμετάβατη σημασία, εἶχε καὶ μεταβατική, ἀπαράλλαχτα καθὼς τὸ κοιτάζω τὸ σημερινό, κοιτάζω τὴ χώρα ἢ περπατῶ καὶ κοιτάζω, κοιτάξε μήν πέσης.

Τὸ κοιτάζω στὴν ἀρχαία θὰ πῇ πλαγιάζω, μεταβατικὰ καὶ ἀμετάβατα, πλαγιάζω τὸ παιδί, τὸ παιδί πλάγιασε.

Τὸ ρῆμα κοιτάζω δὲ χάθηκε ποτὲ τοῦ στὴν ἑλληνική, τόχουνε ὁ Πολύβιος, ὁ Πλούταρχος, ὁ Ἀρριανὸς (κοιταστήας), ἡ Παλιὰ Διαθήκη (στὴ μέση φωνή, κοιτάζεσθαι, κοιταζομένους, καθεύδοντας, κοίτ. τὴν κλασσικὴ Concoldance to the sestnagint les Hatch a. Redpath. Ἄλλοι δὲν ἐνέψαζα περιττοκίολας. Βλέπουμε πῶς τὸ ρῆμα, δίχως νὰ πάψη νὰ λέγεται, περιώρισε μονάχα τὴ σημασία του, ὅπως τυχαίνει συχνά, καὶ μεταφέρθηκε στὸ κοιτάγμα τῆς ὄρνιθας. Στὴν Παρκία τῆς Πάρας, σὲ ἀπειρες ντοπιολαλιές, καὶ στὴν Κοινὴ μας ἀκόμα (κ. τοῦ Ἀ. Ἡπίτη τὸ «Ἑλληνογαλλικόν», 1909), τὸ μεταχειρίζονται μεταβατικὰ καὶ ἀμετάβατα, ἡ ὄρνιθα κοιτάζει τὰ βγά της ἢ ἀπόλυτα ἡ ὄρνιθα κοιτάζει.

Ὅποιος δὲν παρατήρησε τάνησχα ματάκια τῆς ὄρνιθας, ἐνῷ κοιτάζει, ἐνῷ κουνεῖ τὸ κεφάλι καὶ της καὶ προσέχει μήπως δεξιά ἢ ἀριστερά, προφάση κανέναν, ἐκεῖνος μήτε ἀπὸ σημασιολογικὴ σκοπιά, μήτε θὰ τὸ νιώσῃ ποτὲ του πῶς ἔλλαξε νόημα τὸ ρῆμα, φυσικὰ ὅσο παίρνει. Λέμε καὶ γαλλικὰ couvrir du regard. Κι ἀπὸ τοῦ ἔδωσε νὰ κατελάβω, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ «Ταξιδιοῦ», πῶς ἡ κοίτη παίζει ρόλο στὴν ὑπόθεσιν.

Μὲ τὸ κυπτάζω δὲν ἔχει, δὲν μπορεῖ νὰ χυπτάζω τὴν ἐλάχιστη συγγένεια. Τὸ κυπτάζω εἶναι συνηθιστικὸ τοῦ κύπτω, δηλαδὴ σκύβω συχνά. Ἔχει ἀμετάβατη σημασία, μεταβατικὴ δὲν τοῦ γνωρίζω. Ἄς εἶναι ὅμως. Τοῦ δίνουμε τὴν ἄδεια νὰ μεταβατίσῃ. Ἀκολουθοῦνε ἀφ'αὐτοῦ. Ἡ ἀνίκητη δυσκολία εἶναι πού μὲ κανέναν τρόπο. ρωμαϊκά, στὴν Κοινὴ — ὄχι ὅμως σὲ μιὰ ἢ διὰ ντοπιολαλιές — ἡ πλοκή πτ, πτ δὲ γίνονται. Ὡστε τὸ κυπτάζω θὰ εἴτανε σήμερον κυπτάζω. ἢ δὲ θὰ εἴτανε.

Ὁ Κοραῖς σὲ τέτοιες μικροδουλειές δὲν πρόσεχε καὶ ἤθελε τὸ κοιτάζω ἀπὸ τὸ κυπτάζω. Προσέεσαν κατόπι, μὰ δὲ φέλεσε. Ὁ Χατζηδάκης ἔγραψε στὸ «Ἀθηναίος» τ. ι', τρία πηχτὰ κατεβατὰ νὰ μᾶς ἀποδείξῃ πῶς ἀπὸ σημασιολογικὴ ἔποψη, μόνον τὸ κυπτάζω ταιριάζει (σ. 10 — 18). Παραμύ-

θια. Τὰ παραμύθια, θὰ τὰ ζούλεψε ὁ Πάλλης πού ξαναρχίζει δικές του ἐργολαβίες μὲ τὸ κυπτάζω, καὶ ἔτσι πᾶ συμπεθέρεψε μὲ τὸ Χατζηδάκη του. Ἐνας καὶ οἱ δύο.

Νὰ μὴν τὰ μασοῦμε, γιατί θαρρέθηκα. Τὴ γλωσσολογία τοῦ Πάλλη τὴν ἔχω γιὰ σωστὴ νοῦλλα. Κι ἀφοῦ τόφερε ἡ κουβέντα καὶ ἀφοῦ στὰ χρονάκια μου περιφρημα κανεῖς τὰ κακαρώνει ἄψε σθῆσε, χρέος μου νὰ τὸ δηλώσω ἀπὸ τώρα πῶς ὅποιος θέλει νὰ γράφῃ σωστὰ ρωμαϊκά, δὲν πρέπει νὰ κολουθῇ τὸν Πάλλη, ἐπειδὴ μὲ τὴς ιδιοτροπίες, μὲ τὰ καπρίτσια, μὲ τὰ προσωπικὰ καὶ τὰ γλωσσολογητὰ γλώσσα δὲ φρεϊάνεται. Εἶναι ἀξιοπαρατήρητο, πῶς ἓνας ἄνθρωπος, προικισμένος μὲ τόσα χαρίσματα τῆς διάνοιας, μοναδικὰ — γιατί δὲν παίρνω τίποτα πίσω ἀπὸ κείνα πού ἄλλοτες εἶπα — πῶς ἓνας τέτοιος ποιητὴς θέλει καλὰ καὶ σώνει, ἀπὸ πείσμα μονάχα ὑποδέτω, νὰ κἀνῃ τὸ γλωσσολόγο. Ἀπὸ τὰ παραμικρὰ φαίνεται πῶς ὑποψία δὲν ἔχει γιὰ τὸ τί τρέχει. Μᾶς βάζει ἄξαφνα στὸ ἀρθροῦδάκι του ὅπως τὸ σκύπτω ἀπὸ τὸ κύπτω. Τί μοῦ λέτε, καλέ; Πῶς μπορεῖ τὸ Σκύπτω, μὲ ἀρχικὸ σ, νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ Κύπτω, πού ἀρχικὸ σ δὲν ἔχει; Ἐγὼ, ἴσια μὲ τώρα, θαρροῦσα πῶς τὸ σκύπτω εἴτανε ἀπὸ τὸ (εἰ)σκύπτω.

Ψύλλους στᾶχερα, θὰ μοῦ πῇτε. Ψύλλοι στᾶχερα εἶναι ἡ ἐπιστήμη ὅλη. Μὰ σὰ θέλετε στᾶχερα καὶ ἀγελάδες, ὀρίστε. Τὸ ἀλίμονο μᾶς τὸ ἐτυμολογήσε ὁ κ. Πάλλης ἀπὸ τὸ αἰλινον τοῦ Αἰσχύλου καὶ μερικῶν ἄλλων. Κωμικὴ θρηνηνεία πού δὲ στέκει οὔτε μιὰ της συλλαβῇ.

Ἐδῶ συζήτηση δὲ χωρεῖ. Τὸ ἀλίμονο εἶναι ὅπως τὸ ἐρμήνευε ὁ Φιλήντας, ξηρόντας ὅσα εἴγανε νὰ ξηγηθοῦνε. Καὶ σώνει.

Μᾶς ἔμαθε ὅμως ὁ Πάλλης πῶς ὁ οἶος Χατζηδάκης — ὁ Χατζηδάκης ὁ Μάρις. ὁ Ἀντρονίκος τοῦ δέκατου αἰῶνα, ὁ Χατζηδάκης ὁ αἰτιγες καταλαθόντες — ἐπειδὴ τοῦ τὸ χρωστοῦμε καὶ δάφτο, — λοιπὸν ὁ Χατζηδάκης ὁ ἐπιστήμονας, πού ἐπιστημονικὴ συνείδηση δὲν ἔχει, ὁ Χατζηδάκης ἤξαιρε περιφρημα, λέει ὁ Πάλλης, πῶς ὁ Βερναρδάκης εἶχε προτείνει τὴν παραγωγή τοῦ κοιτάζω ἀπὸ τὴν κοίτη. Ἐγὼ τὰ γνοῦσα, νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, πῶς ὁ Βερναρδάκης τὸ εἶχε συλλογιστεῖ πρὶν ἀπὸ μένα. Μὰ δὲν τὰ γνοῦσε ὁ Χατζηδάκης πῶς τὸ εἶχα συλλογιστεῖ καὶ γὰρ πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, πρὶν ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἀφοῦ τὸ παριανὸ τὸ κοιτάζω κάπου τὸ δημοσίεψα, καὶ ἀφοῦ τόγραφα πάντα με οἱ, ἐνῷ ἡ συνηθισμένη γραφή — καὶ σ' ἀφ'οῦ ἔχει λάθος ὁ Πάλλης — τὸ ἤθελε μὲ ν, κυπτάζω ἢ κυπτάζω (διὲς Βλάχο, Legrand καὶ τὰ περισσότερα Λεξικά).

Καταλάβετε τώρα σὲ τί θέσι τρομαχτικὴ βρισκᾶται ὁ ταλαίπωρος ὁ Χατζηδάκης;

Δὲν τᾶβγαζε πέρα μὲ τὸ κυπτάζω του. Πῶς ὅμως νὰ τὸ διορθώσῃ; Νὰ κολουθῇ τὸ Βερναρδάκη; Νὰ κολουθῇ τὸν Ψυχάρη; Δὲ θαρρέσῃ; Τοὺς μισᾷ. Πῶς μποροῦνε τὸ λοιπὸ νὰ ποῦνε καὶ μισὸ λό-

γο πού νά εἶναι σωστός ; Ἡ ἐπιστήμη μπορεῖ νά παραδεχτῇ τέτοιον πρᾶμα. Ἡ ἀγυρτία — καί δέβαια, τί ἄλλο εἶναι ; — ἡ ἀγυρτία δὲν τὸ σηκώνει. Μῆτε ὁ Βερναρδάκης, μῆτε τὸν Ψυχάρη θάκολουθήσῃ ὁ Χατζηδάκης. Θάκολουθήσῃ ὁ Χατζηδάκης τὸν Κουκουλέ, φωνάζοντας ἄξαφνα πῶς ὁ Κουκουλέ ἀνακάλυψε τὴν ἀληθινὴ ἐτυμολογία.

Ὁ Κουκουλέ τίποτα δὲν ἀνακάλυψε. Ἀνακάλυψε ὁ Χατζηδάκης τὸν Κουκουλέ. Τὸν εἶχε ἀνάγκη. Νὰ τοῦ τὸν ἀφήσουμε. Πιὸ περιορισμένο μυζλό δὲν εἶδα στὴ ζωὴ μου. Δὲν εἶδα τουλούμι πιὸ περήφανα παραφουσκωμένο ἀπὸ τὸν ἀέρα πού τὸ γεμίζει.

Μὴν τὰ ρωτᾶτε. Νεμτσοθρεμμένος, μὲ τὸ συμπαθεῖο, κι ἀφτὸς σὰν τὸ δάσκαλό του. Φινέτσα τοὺς λείπει καὶ τοὺς δυό. Ἴσως μάλιστα νά παραθύμωσα πιὸ ἀπάνω μὲ τὸ Χατζηδάκη. Ὁ Χατζηδάκης εἶναι διασκεδαστικός, ἔχεις μαζί του καὶ νά μάθης, ἐπειδὴ κ' εἶναι ἀρχάριος, δηλαδή, μὲ τὸ συμπαθεῖο, λιγάκι μπουνταλάτσικος. Νομίζει, κάπως παιδιότικα, ἢ μονοκόμματα ἢ μονοκέφαλα, σὰν τοὺς ἄγριους τοὺς ἀπολίτιστους, νομίζει πῶς ὅταν ἔχει κανεὶς ἔχτρο, σὺ φέρνει νά μὴν τοῦ ἀναγνωρίσῃ κανένα προτέρημα. Δὲν κατάλαβε ἀκόμη τὴ δύναμη ἐνὸς ἔπαινου σωστοῦ. Ἄμα παινέσης τὸν ἔχτρο σου ἐκεῖ πού εἶναι παινετός, δείχνεις πῶς εἶσαι δίκιος. Κι ἅμα πάλε εἶσαι δίκιος, πιάνει τόπο τὸ κατηγόρημά σου, κ' ἔτσι χαντακώνεις πιὸ σίγουρα τὸν ἄδρωπό σου.

Δὲν εἶπα ποτέ μου πῶς ὁ Χατζηδάκης δὲν εἶναι γλωσσολόγος. Πρόθυμος κιόλας νά προκηρύξω πῶς ὅξω ἀπὸ τὸ κ υ π τ ᾶ ξ ω, εἶναι καλῆτερος γλωσσολόγος ἀπὸ τὸν Πάλλη — πού δὲν εἶναι δᾶ διόλου.

Κάπου διάβασα, τώρα τελεφταῖα, στὸ ζήτημα τοῦ κ ο ι τ ᾶ ξ ω, θαρρῶ μιά παραπομπή σοῦ Passow τὸ Ἑλληνογερμανικὸ Λεξικόν, σὰ νά εἶτανε τάχα ἡ παραπομπὴ ἀποφασιστικὴ.

Λεῖψανο καὶ τοῦτο νεμτσολατρείας.

Ὅχι πῶς τοῦ Passow τὸ Λεξικόν δὲν εἶτανε ναλὸ στὴν ἐποχὴ του, εἶναι ὅμως σήμερα φοβερὰ παλιωμένο.

Τὰ χρήσιμα Λεξικά εἶναι τέσσερα.

Γιὰ πολλὰ παραδείγματα καὶ γιὰ περίσσια ὕλη ἀριστέθει πάντα ὁ Ἑρρῖκος Στέφανος, Henri Etienne πρώτη ἔκδοσις, Παρίσι, 1572, ἀχρηστὴ σήμερα, τρίτη τοῦ Didot, 1869, (χρήσιμη κ' ἡ δευτερὴ τῆς Λόντρας, 1816, μὲ μιά πλούσια εἰσαγωγή).

Γιὰ μεθοδική, τίμια ἐργασία καὶ κάμποσα κείμενα, εἰναι ἀξιόλογο, ἀπαραίτητο μάλιστα τὸ Dictionnaire grec français τοῦ A. Bailly (Hchette).

Ἀχαμνὸ διόλου δὲν εἶναι τὸ Greek English τοῦ Lyddella. Scot.

Νά μὴν καταφρονοῦμε καὶ τὰ νεόπια, ἐπειδὴ γιὰ πέταμα διόλου δὲν εἶναι τοῦ Κωσταντινίδη τὸ Μ έ γ α τὸ Λεξικόν, πού πιὸ φρόνιμα ἴσως μπορούσε νά τὸ πῇ καὶ Μεγάλο.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΕΛΛΗΝΑΣ ΕΡΓΑΤΗΣ

Ἀνεβαίνοντας σπίτι μου ἀντάμωσα στὶς σκάλες τὴν πορτιέρισσα πού μοίραζε τὰ γράμματα.

— Τρεῖς Ξένοι, μοῦ εἶπε, ἴσως Ἕλληνες, ἦρθαν καὶ σὰς ζητᾶνε. Ὁ ἓνας μιλάει λίγα γαλλικά καὶ μοῦ δώσε νά νοιώσω πῶς θά ξαναγυρίσουν.

Ἐκείνη τὴν ὥρα ἀκούστηκε θόρυβος ἀνδρῶπων πού ἀνέβαιναν, καὶ φωνές. Σὲ λίγο φάνηκαν τρία κεφάλια μελαχρινά, κι ἁμέσως τρία μακριὰ παλὰ, πολὺ μακριὰ, ὡς τὰ πόδια.

— Αὐτοὶ εἶναι, μοῦ εἶπε ἡ πορτιέρισσα καὶ προχώρησε.

Τοὺς ἐρώτησα ἑλληνικά ποιὸν ζητᾶνε. Μοῦ ἀπάντησε ὁ ἓνας στὴν ἴδια γλώσσα καὶ μοῦ εἶπε τὸνομά μου.

Ὅταν μπῆκα σπίτι μου, ὁ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς, ἐκεῖνος πού μοῦ μίλησε, μ' ἓνα χρώμα ἐλιάς καὶ μὲ πολλὰ κατσαρὰ μαλλιά, σὰν κοῦκος γύρω στὸ κεφάλι του, κ' ἓνα μουστακάκι κατὰμυρο, ἄρχισε :

— Ἀποδῶ ὁ ἄνθρωπος, κ' ἔδειξε ἓνα σαφανάριον, ἔχει ἀπὸ τέσσερις μῆνες πού βρίσκεται στὸ Παρίσι, ἓνα γράμμα γιὰ σὰς, ἀλλὰ δὲν ξαίρει τὴ γλώσσα γιὰ νὰρχοτᾶνε σπίτι σας, κ' ἔτσι τώρα πού φτάσαμε μεις, μᾶς παρακάλεσε νὰν τονὲ φέρουμε.

Μοῦ δώσανε τὸ γράμμα.

Κάποιος συγγενὴς μου μοῦ ἔγραφε γι αὐτὸν περὶ του : « Ἐργάτης. Τὸν εἶχα ἄλλοτε στὸ χτήμα. Ἄν ποτὲ θελήσῃ τίποτα, θά μὲ ὑποχρεώσεις νά τοῦ φανεῖς χρήσιμην ».

Ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸ χρώμα τῆς ἐλιάς, πολυλογᾷς, εἶχε ἀναλάβει νά μιλάει γιὰ τὸν ἄνθρωπο πού μοῦ παρουσίασε, κι ὁ ἐργάτης, χωρὶς νά κοιτάξῃ πουθενά, ἐπιδοκίμαζε μὲ σκυμένο τὸ κεφάλι μ' ἓνα «Μάλιστα, μάλιστα...».

Κι ὁ τρίτος, αὐτὸς εἶταν ἓνας νέος συμπαθητικός, λεπτὸς καὶ ὑπερβολικά χλωμός, πού πρόσεχε μὲ τὸ πτόμα μιάνοιχτο τὸν πολὺλόγο, κι ὅταν ἐκεῖνος τὸν κοίταζε, τὸ πρόσωπό του φωτιζότανε μὲ μιᾷς καὶ τοῦ χαμογελοῦσε χωρὶς δύναμη, σὰν ἄρρωστος στὴν ἀνάρρωση.

Ὁ πολὺλόγος σὲ κάμποσιν ὥρα αὐτοσυστήθηκε :

— Δημήτριος Κίσης. Ἀνιψὸς τοῦ κυρίου Κ. ἐφοπλιστῇ.

— Δὲν τὸν γνωρίζετε ; μὲ ρώτησε.

— Δὲν τὸν ἔχω ἀκούσει.

Ἐμμεῖς γιὰ πολλὴ ὥρα μὲ τὰ μάτια γεμάτα ἐκπληξὴ καὶ μὲ τὰ χέρια σηκωμένα.

— Καλὲ τὸν ἐφοπλιστὴ τὸν κύριο Κ., πού ἔκανε ἐκατομμύρια τώρα μὲ τὸν πόλεμο... τὸν ἐφοπλιστὴ ;

Ἄν δὲν καθότανε σὲ καρέκλα, σίγουρα θάπεφτε.

Σὲ λίγο ἔβγαλε ἓνα σημειωματάριο καὶ διάβαζε.

Ὅταν τὸκλεισε, ρώτησε ἀνίσυχος :

— Μήπως ξαίρετε πού βρίσκεται ἡ ὁδὸς τῆς Εὐσπλαχνίας ; Γαλλικῶς Πιπέ. Κάθεται ἡ δεσποινὶς Κατίνα Νιάρη...

Τοῦ ἔδωσα τίς σχετικὰς ὁδηγίας.

Σημώθηκε. Σ' ἓνα του νόημα σηκώθηκαν καὶ οἱ δυὸ ἄλλοι. Ὁ ἀνιψὸς τοῦ ἐφοπλιστῇ χαιρέτησε μὲ δυνατὴ χειραψία, οἱ ἄλλοι δυὸ, καμπουριασμένοι, μονό-